

انديشه‌هاى اقتصادى
شهيد آيت‌الله سيد حسن مدرّس

محمود صادقى

به سفارش آستانه حضرت حسين بن موسى الكاظم عليه السلام
و زيارتگاه شهيد مدرّس عليه السلام

سرشماری: صادق محمود، ۱۳۵۴ -
 عنوان و نام پدیدآور: اندیشه‌های اقتصادی شهید آیت‌الله سید محمد باقر صدر / محمود صادق.
 به سفارش آستانه حضرت حسین بن موسی الخاظم و زیارتگاه شهید مدرس
 مشخصات نشر: مشهد: به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)، ۱۳۹۵.
 مشخصات ظاهری: ۱۲۸ ص.
 فروست: مشهد: به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)، ۱۴۰۰.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۱-۰۰۰۰۰۰۰۰-۵
 وضعیت فهرست: فهرست شده
 یادداشت: کتابخانه: ص. ۱۱۳ - ۱۱۵ همچنین به صورت ریزنویس.
 موضوع: مدرس، سیدحسن، ۱۳۲۹ - ۱۳۱۶. دیدگاه درباره اقتصاد
 موضوع: ایران مجلس شورای ملی
 Iran. Majles-e Shora-ye Meli: موضوع
 موضوع: ایران -- اوضاع اقتصادی -- ۱۳۰۴ - ۱۳۲۰.
 موضوع: Iran -- Economical conditions -- ۱۹۲۵ - ۱۹۴۱
 موضوع: ایران -- تاریخ -- پهلوی، ۱۳۰۴ - ۱۳۲۰
 موضوع: Iran -- History -- Pahlavi، ۱۹۲۵ - ۱۹۴۱
 موضوع: ایران -- تاریخ -- پهلوی، ۱۳۰۴ - ۱۳۲۰ -- سیاست و حکومت
 Politics and government: Iran -- History -- Pahlavi، ۱۹۲۵ - ۱۹۴۱
 شناسه افزوده: مشهد: به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی).
 رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ ص ۲/۴، DSR۱۲۸۶
 رده‌بندی دیویی: ۹۵۵/۸۲۲
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۳۸۴۱۳۷

به نشر
انتشارات آستان
قدس رضوی

۱۶۸۲

اندیشه‌های سصادی نهیبت الله سیدحسن مدرس

محمود صادقی

ویراست: حایه السیدپور عقیل مشهد
تصحیح: محمد علی حیدری مشهد
چاپ اول: ۱۳۹۵
نسخه: ۳۳۰
مطبع: مطبعه آستان قدس رضوی

چاپ: مؤسسه چاپ و انتشارات
شابک: ۹۶۴-۶۱۱-۳۰۸-۹۷۸

حق چاپ: محسن آستان
به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)

قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال

دفتر مرکزی: مشهد، بلوار سجاد، خیابان میلاد، ص.ب. ۹۱۳۷۵/۴۹۶۹
تلفن و دورنگار: ۳۷۶۵۲۰۰۸

دفتر تهران: تلفن و دورنگار ۸۸۹۶۵۹۸۲

نشانی اینترنتی: www.behnashr.com | پست الکترونیکی: publishing@behnashr.com

دفتر مشهد: خیابان خسروی نو، نمایشگاه شرکت فرش آستان قدس رضوی
دفتر بقیع متبرکه: ۵۱-۳۴۲۱۲۵۸۷

دفتر کاشمر: زیارتگاه شهید آیت الله مدرس، ۱۴-۵۵۲۴۵۶۱۱-۵۱

دفتر طبس: آستان حضرت حسین بن موسی الکاظم، ۳-۵۶۳۲۸۲۲۲۰۰

نشانی اینترنتی: www.shahidmodarres.com | www.mighatalreza.aqr.ir

❖ ❖ ❖ فهرست مطالب ❖ ❖ ❖

❖ ❖ ❖ مقدمه	۷
❖ ❖ ❖ کارنامه و شمار زندگی و رخداد های مهم زندگی	۱۱
❖ ❖ ❖ دوره محضر استادان	۱۹
❖ ❖ ❖ دوره رسد فعالیت در صنعت	۲۳
❖ ❖ ❖ اعلام تراز اول و حضور در مجلس شورای ملی	۲۸
❖ ❖ ❖ مهاجرت در راستای توسعه مسائل کشور	۳۷
❖ ❖ ❖ دوره پهلای کانون اندیشه و علم	۴۳
❖ ❖ ❖ زیر ساخت های توسعه اقتصادی در اندیشه شهید مدرس (ره)	۵۱
❖ ❖ ❖ نگاهی به اقتصاد ایران در دوره شهید مدرس (ره)	۵۵
❖ ❖ ❖ مهم ترین مصوبات اقتصادی مجلس زمان شهید مدرس (ره)	۵۸

۶۱	→ قانون ۲۳ جزا، مقدمه و ابستگی
۶۴	→ اسکان عشایر نابودی یکی از چشمه های ثروت کشور
۷۰	→ مؤسسات اقتصادی قرض الحسنه با کمک به رشد اقتصادی
۷۶	→ مالیات، جهت مصارف عمومی
۷۸	→ زیربنای رشد و توسعه اقتصادی
۸۹	→ آبادانی، نیازمند مشارکت عمومی
۱۰۴	→ نفت، مسئله ملی
۱۱۳	→ نتیجه گیری
۱۱۹	→ تصاویر

مقدمه

«همه چیز داشتن و هیچ نداشتن
و به اوج بی‌نیازی رسیدن
آفریننده قدرت و تهور است».

شهید مدرّس^(ره)

شهید آیت‌الله سید حسن مدرّس^(ره) از علما و سیاستمداران برجسته ایران و شجاع‌ترین نماینده مجلس در تاریخ قانون‌گذاری ایران است. شخصیتی وارسته که علاوه بر جایگاه بالای علمی و سیاسی و نفوذ در جامعه و ارکان کشور، زندگی ساده و آزادمنشانه‌ای را برگزید که در پایین‌ترین افراد جامعه قرار داشت. این شخصیت گران‌قدر در یکی از حسّاس‌ترین و سخت‌ترین شرایط تاریخ ایران قدم به عرصه فعالیت گذاشت. یعنی

آغازین سال‌های نهضت مشروطه، سال‌های ناپسامان حکومت قاجار، دوران استبداد حکومت خودکامه رضاشاه و دوران تلاش استعمارگران به‌ویژه روس و انگلیس جهت نفوذ در ارکان سیاسی، اقتصادی و نظامی کشور. در این شرایط شهید مدرّس با عملکرد خود در بسیاری از عرصه‌ها الگو و سرمشق شد و نامی جاودان به یادگار گذاشت که برای همیشه در تاریخ ایران ثبت شد.

سروطیت نقطه عطفی در تاریخ ایران محسوب می‌شود؛ در این جریان گریه‌ها و دایمات مختلف به شکل گسترده‌ای وارد عرصه سیاسی شدند. این حضور گسترده سرانجام باعث پیروزی نهضت مشروطه شد. از مهم‌ترین نتایج این نهضت، تشکیل مجلس و مباحث مربوط به آن، همچون تغییر در ساختارهای حکومت، تلاش در راستای قانونمندشدن ساختارهای داخلی و مناسبات خارجی، تصویب قانون اساسی و متمم آن و... بود. اصل دوم متمم قانون اساسی نظارت علما بر مصوبات مجلس را مطرح می‌ساخت؛ بنا بر همین اصل ستاد حجت‌الاسلام مدرّس توسط علما به مجلس معرفی شد. ایشان از دوره دوم تا پایان دوره ششم در مجلس به ایفای نقش پرداخت. در دوران حضور شهید مدرّس در مجلس (از دوره دوم تا پایان دوره ششم) مجموعه جلساتی که در مجلس تشکیل شد، نزدیک به ۱۳۰۰ جلسه بود و ایشان در مذاکرات ۶۶۰ جلسه حضور داشت که در بسیاری از این جلسات با رای موافق و یا مخالف و یا به‌صورت ارائه‌دهنده پیشنهاد و اصلاحیه و در مواردی به‌عنوان سخنران

ایفای نقش نمود.

بعد از شهادت آیت‌الله مدرس تلاش شد تا نام و یادش برای همیشه از ذهن جامعه حذف شود، ولی به برکت انقلاب اسلامی گام‌های بلندی در راستای معرفی و بزرگداشت این عالم مجاهد برداشته شد. بعد از انقلاب کمالی و مقالات چه به صورت «تکنگاری» و چه به صورت بخش‌هایی از یک موضوع تحقیق به معرفی ایشان پرداخته‌اند که در حال حاضر بیش از ۵۰ عنوان کتاب با موضوع شهید مدرس چاپ و منتشر شده است. این آثار منتشر شده در سه گروه کلی قابل دسته‌بندی است: گروه اول که سهم بیشتری را به خود اختصاص داده، به اندیشه‌های سیاسی شهید مدرس پرداخته‌اند؛ گروه دوم براساس زندگی‌نامه مدرس با تأکید بر جنبه‌های اخلاقی و ویژگی‌های شخصیتی ایشان نوشته شده‌اند؛ گروه سوم نیز در قالب داستان برای نوجوانان و بزرگسالان مختلف سنتی چاپ و منتشر شده است. از بررسی محتوای منابع چنین برمی‌آید که بسیاری از افکار و اندیشه‌های شهید مدرس در حوزه‌های مختلف در لایه‌لای اسناد و مدارک تاریخی مستور مانده است و نیاز به تحقیق و پژوهش دارد. در این کتابچه کوچک تلاش شده است تا گوشه‌ای از افکار و اندیشه‌ها و آرای ایشان پیرامون مسائل اقتصادی بررسی شود.